
Inventaris van het archief (1868-1973)

SOCIÉTÉ CALLIER.

Gand, le 15 décembre 1876.

Monsieur,

La Société *Callier* a été fondée en 1868.

Elle s'est proposé pour but de travailler à l'amélioration matérielle, intellectuelle et morale des classes ouvrières.

Notre grand orateur, M. D'Elhoungne a dit que c'était à l'œuvre du XIXe siècle et des siècles à venir.

La Société *Callier* a sa tâche dans ce travail sans fin, et elle la remplit dans la limite de ses ressources.

Nous distribuons chaque année des prix d'épargnes d'ordre, de bonne conduite dans nos écoles. Que les membres de la Société, que tous ceux qui prennent à cœur la cause du peuple assistent à cette fête du peuple. Ils y apprendront les progrès merveilleux que fait l'œuvre de l'épargne.

Voici quelle est pour l'année 1875-1876 le mouvement de l'épargne dans nos écoles communales. Le nombre des livrets pris dans les diverses écoles s'élève à 10,354. Les sommes recueillies forment un total de

Société Callier (1868-2001)

Inventaris van het archief (1868-1973)

juni 2007

Deze inventaris kan online geconsulteerd worden: www.liberaalarchief.be

Uitgegeven door het Liberaal Archief
Kramersplein 23, 9000 Gent
Tel. +32 9 221 75 05
Fax +32 9 221 12 15
E-mail: info@liberaalarchief.be
Website: www.liberaalarchief.be

© Liberaal Archief
D/2007/3927/3

Met steun van de
Vlaamse overheid

Inhoudstafel

I N H O U D S T A F E L	2
I N L E I D I N G	3
GESCHIEDENIS VAN DE SOCIÉTÉ CALLIER (1868-2001)	3
HET ARCHIEF VAN DE SOCIÉTÉ CALLIER (1868-1973)	4
AANWIJZINGEN VOOR DE GEBRUIKER	4
VERWANTE ARCHIEVEN	4
BIBLIOGRAFIE	4
I N V E N T A R I S	5
1. STATUTEN	5
2. STUKKEN M.B.T. DE BESTUURSWERKING	5
2.1. <i>Verslagen van vergaderingen</i>	5
2.2. <i>Andere</i>	5
3. BRIEFWISSELING	5
4. LEDENADMINISTRATIE	6
5. FINANCIËLE STUKKEN	6
5.1. <i>Algemeen</i>	6
5.2. <i>Kasstukken</i>	6
5.3. <i>Stukken m.b.t. bankverrichtingen</i>	7
5.4. <i>Stukken m.b.t. verzekeringen</i>	7
5.5. <i>Stukken m.b.t. belastingen</i>	7
5.6. <i>Cheques, facturen en kwitanties</i>	7
6. STUKKEN M.B.T. DE LAURENTRINGEN	8
6.1. <i>Subsidies aan de verschillende kringen</i>	8
6.2. <i>Nut en Vermaak</i>	8
6.3. <i>Werken en Leeren</i>	8
6.4. <i>Vrijheidsliefde</i>	8
6.5. <i>Geluk in 't Werk</i>	9
6.5.1. <i>Statuten en reglementen</i>	9
6.5.2. <i>Stukken m.b.t. de bestuurswerking</i>	9
6.5.3. <i>Briefwisseling</i>	9
6.5.4. <i>Stukken m.b.t. de ledenadministratie</i>	9
6.5.5. <i>Stukken m.b.t. activiteiten</i>	9
6.5.6. <i>Algemene financiële stukken</i>	9
6.5.7. <i>Stukken m.b.t. de naoorlogse heropbouw van de lokalen en het aansluitende financiële geschil met de Société Callier</i>	9
6.5.8. <i>Stukken m.b.t. de uitbating van de lokalen</i>	10
6.5.9. <i>Tijdschrift</i>	10
6.6. <i>Les Maisons Libérales SA</i>	10
7. DOCUMENTATIE	10
8. FOTOKOPIEËN UIT DE VLIEGENDE BLADEN	10
8.1. <i>Statuten en reglementen</i>	10
8.2. <i>Stukken m.b.t. de bestuurswerking</i>	10
8.3. <i>Briefwisseling</i>	11
8.4. <i>Stukken m.b.t. de ledenadministratie</i>	11
8.5. <i>Stukken m.b.t. activiteiten</i>	11
8.6. <i>Financiële stukken</i>	11
8.7. <i>Publicaties</i>	11
8.8. <i>Documentatie</i>	12

Inleiding

Geschiedenis van de Société Callier (1868-2001)

De Société Callier werd opgericht in 1868 om het werk van de liberale Gentse hoogleraar François Laurent (1810-1887) te ondersteunen. Laurent was sterk sociaal bewogen en ontplooidde tal van activiteiten op het vlak van onderwijs en volksopvoeding, gericht op de zedelijke en materiële verheffing van de arbeider, vooral van de jongeren. Daartoe richtte hij verschillende werkliedengenootschappen op, de ‘‘Laurentkringen’’, waarin de arbeiders konden samenkomen en zich toeleggen op vorming, toneel, sport en gezonde ontspanning. Tegelijk werd hen spaarzaamheid bijgebracht en werd er geijverd voor een zedelijke heropvoeding. Zo werden ze natuurlijk ook weggehouden van de klerikale en socialistische initiatieven.

De belangrijkste van deze Laurentkringen waren Vrijheidsliefde (1868), Nut en Vermaak (1874), Geluk in ’t Werk (1880) en Werken en Leeren (1885).

Voor de financiering van deze kringen stichtte Laurent de Société Callier, een caritatief genootschap van leden uit de liberale Gentse kapitaalkrachtige burgerij. De Société Callier organiseerde zelf geen activiteiten maar beheerde enkel een fonds dat door bijdragen van de leden werd bijeengebracht. Met dit fonds werd het spaarwezen gestimuleerd en stond men in voor de huisvesting van de werkmanskringen. Naast de Société Callier bestond tot 1890 ook L’Avenir, een genootschap met een gelijkaardig doel. Sindsdien was de Société Callier het enige Gentse liberale genootschap dat, in de geest van Laurent, voor de lotsverbetering van de arbeidersbevolking ijverde.

Aanvankelijk ondersteunde de Société Callier enkele tientallen kringen maar na de Eerste Wereldoorlog bleven enkel de vier hoger genoemde kringen over, die nu structureel gesubsidieerd werden. In 1925 werd de Société een vzw.

De Société bemoeide zich inmiddels ook met de interne werking van de kringen, zoals bv. de omstreden benoeming van Luc Vande Putte tot voorzitter van Geluk in ’t Werk. Op een vrij dictatoriale manier drukte de Société Callier haar keuze door, wat uiteindelijk leidde tot het ontslag van een aantal leden.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam het opnieuw tot een ernstig conflict met Geluk in ’t Werk, die nog als enige kring overbleef. De Société had financiële steun toegezegd voor de heropbouw van de door oorlogsschade getroffen lokalen maar toen bleek dat de kosten voor de verbouwingswerken ongeveer het dubbele bedroegen van het vooropgestelde budget, kwam het tot een langdurig conflict tussen beide genootschappen. Pas in 1955, na een aantal juridische bemiddelingspogingen, keerde de rust terug. Dat nam niet weg dat, als gevolg van deze dure werken, de Société Callier nog lang geconfronteerd werd met schuldeisers en afbetalingsplannen.

In 1969 werd Geluk in ’t Werk omgevormd tot het semiprofessioneel Teater Arena dat gedurende een aantal jaren een relatief grote bekendheid zou verwerven. De Société had hiermee geen reden van bestaan meer en had eigenlijk zichzelf overleefd. Toch zou ze nog dertig jaar blijven bestaan. Pas in 1998 werd er overgegaan tot vereffening en liquidatie van de goederen, wat uiteindelijk leidde tot de ontbinding van de Société Callier op 19 februari 2001.

Het archief van de Société Callier (1868-1973)

Het archiefbestand werd in 1996 aan het Liberaal Archief geschonken door notaris De Groo. Naast dit oorspronkelijke archief bezit het Liberaal Archief ook fotokopieën van stukken met betrekking tot de Société Callier, afkomstig uit de collectie Vliegende Bladen van de Universiteitsbibliotheek Gent. Dit ‘‘schaduwarchief’’, dat o.a. een aantal interessante bestuursnota’s en publicaties van de Société bevat, is in deze inventaris opgenomen in een apart hoofdstuk.

De hoofdmoot van het (originele) bestand bestaat uit financiële documenten. Dat hoeft niet te verwonderen aangezien de Société in feite een financiële vereniging was met filantropische doeleinden. De globale financiën zijn goed te volgen in de jaarrekeningen en kasboeken, terwijl de rekeninguittreksels, facturen en belastingdossiers een gedetailleerd onderzoek toelaten. Naast de boekhouding vindt men o.a. statuten, verslagen en briefwisseling.

Het archief bevat ook stukken m.b.t. verschillende Laurentkringen (Vrijheidsliefde, Nut en Vermaak, Werken en Leeren en Geluk in ’t Werk) en de vereniging Les Maisons Libérales.

Aanwijzingen voor de gebruiker

Het archief is vrij toegankelijk. De voertaal is het Frans, op enkele Nederlandstalige brieven na. De opvraag- en citeertitel luidt *Liberaal Archief, Archief van de Société Callier*, gevolgd door het inventarisnummer.

Verwante archieven

Het Liberaal Archief bewaart ook het archief van Geluk in ’t Werk,  n van de Laurentkringen die ondersteund werden door de Société Callier. Zie hiervoor de inventaris *Geluk in ’t Werk (1880-1969). Inventaris van het archief (1880-1969)*. Gent, Liberaal Archief, 2006, 56 p.¹

Bibliografie

DE VYLDER (David). *De Laurentkringen (1868-1945)*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling nieuwste geschiedenis, RUG, 1997-1998, 124 p.

---

¹ Consulteerbaar op de website www.liberaalarchief.be.

Inventaris

- 1. STATUTEN**
- 1.1. Statuten en andere publicaties in het *Belgisch Staatsblad*, 1945-1965. 1 omslag.
- 1.2. Dossier inzake de wijziging van de statuten opgesteld tijdens de algemene vergadering van 2.5.1947. 1 omslag.
- 2. STUKKEN M.B.T. DE BESTUURSWERKING**
- 2.1. *Verslagen van vergaderingen***
- 2.1.1. 1868-1877 & 1881-1927. 1 deel.
Voor de periode 1872-1877 bevatten de notulen slechts kladnotities. De jaren 1890, 1892, 1894 en 1926 ontbreken.
- 2.1.2. 1925-1927. 1 stuk.
- 2.1.3. 1946-1958. 1 omslag.
- 2.1.4. Kladnotities, s.d. 1 omslag.
- 2.2. *Andere***
- 2.2.1. Nota over de werking van de Société Callier, 15.12.1876. 1 stuk.
- 2.2.2. “Rapport de la première sous-commission sur les récompenses à donner à l'épargne pendant le courant de l'année”, [voor 1887]. 1 stuk.
- 2.2.3. Oproepingsbrieven voor de algemene vergadering, 1950-1967. 1 omslag.
- 2.2.4. Stukken m.b.t. de bestuurssamenstelling, 1957-1965. 4 stukken.
- 3. BRIEFWISSELING**
- 3.1. 1876-1944. 1 omslag.
- 3.2. 1945-1953. 1 omslag.
- 3.3. 1954-1969. 1 omslag.
- 3.4. Diverse kaartjes, s.d. & 1958-1959. 1 omslag.
- 3.5. Kladaantekeningen, s.d. 1 omslag.

4. LEDENADMINISTRATIE

- 4.1. Leden- en adressenlijsten, 1869-1958. 1 omslag.
- 4.2. Ledenlijst, 1884-1932. 1 deel.
- 4.3. Ledenlijsten, s.d., 1925, 1946-1970. 1 omslag.
- 4.4. Ledenlijst, 1946. 1 deel.
Dit deel bevat verder nog overzichten van bankverrichtingen en postcheques, een kasboek van Les Maisons Libérales en een kasboek van de verbouwingen aan de lokalen van Geluk in 't Werk.
- 4.5. Omzendbrieven aan de leden voor de inning van de jaarlijkse bijdragen, 1946-1967. 1 omslag.
- 4.6. Ledenlijst van de "Association flamande pour la vulgarisation de la langue française", 1959-1961. 1 stuk.
Verschillende leden van de Société Callier staan vermeld op deze lijst.

5. FINANCIËLE STUKKEN**5.1. Algemeen**

- 5.1.1. Jaarrekeningen, 1868-1879 & 1880-1889. 2 omslagen.
Bevatten voor 1868-1881 tevens de kwitanties en bewijsstukken.
- 5.1.2. Jaarrekeningen, 1890-1925. 1 deel.
Bevatten voor 1921-1925 tevens de kwitanties en bewijsstukken.
- 5.1.3. Diverse stukken, 1927-1963. 1 omslag.
- 5.1.4. Winst- en verliesrekeningen, 1934-1936, 1935-1949 en 1958-1963. 1 omslag.
- 5.1.5. Balansen, 1935-1965. 1 omslag.
- 5.1.6. Grootboek, 1941-1949. 1 stuk.

5.2. Kasstukken

- 5.2.1. Kasboek, 1868-1883. 1 stuk.
- 5.2.2. Kasboek, 1926-1939. 1 stuk.
- 5.2.3. Kasverslagen, 1914-1934. 1 omslag.

5.3. Stukken m.b.t. bankverrichtingen

- 5.3.1. Lijst van de spaarboekjes gedeponerd bij de Banque nationale, 1878-1879. 1 omslag.
- 5.3.2. Stukken m.b.t. de Banque de la Société Générale, 1920-1952. 1 pak.
- Overzicht van de bankverrichtingen bij de Banque de la Société Générale, 1940-1949.
Zie nr. 4.4.
- 5.3.3. Stukken m.b.t. het Centraal bureau voor hypothecair krediet, 1946-1974. 1 omslag.
- 5.3.4. Rekeninguittreksels
- 5.3.4.1. 1925-1928. 1 omslag.
- 5.3.4.2. 1946-1949. 1 pak.
- 5.3.4.3. 1950-1952. 1 pak.
- 5.3.4.4. 1953-1956. 1 pak.
- 5.3.4.5. 1957-1959. 1 pak.
- 5.3.4.6. 1960-1961 en 1963. 1 pak.
- 5.3.4.7. 1961-1968 en 1961-1970. 1 pak.
- 5.3.4.8. 1962-1964. 1 pak.
- 5.3.4.9. 1964-1966. 1 pak.
- 5.3.4.10. 1967-1969. 1 pak.
- 5.3.4.11. 1969-1971. 1 pak.

5.4. Stukken m.b.t. verzekeringen

- 5.4.1. Stukken m.b.t. de verzekering van de lokalen, 1917 & 1934-1960. 1 omslag.

5.5. Stukken m.b.t. belastingen

- 5.5.1. Stukken m.b.t. belastingen, 1926-1973. 2 pakken.

5.6. Cheques, facturen en kwitanties

- 5.6.1. Kwitanties, 1914-1924. 1 omslag.
- 5.6.2. Chequeboekjes, 1937-1939, 1946-1953, 1953-1963. 3 stukken.
- Facturen m.b.t. de heropbouw van de lokalen van Geluk in 't Werk, 1945-1948.
Zie nr. 6.5.7.2.
- Overzicht van postcheques, 1947-1954.
Zie nr. 4.4.

- 5.6.3. Facturen m.b.t. papier en drukwerk, 1950-1960. 1 omslag.
- 5.6.4. Overzicht van postcheques, 1955. 1 stuk.
- 6. STUKKEN M.B.T. DE LAURENTRINGEN**
- 6.1. Subsidies aan de verschillende kringen**
- 6.1.1. Rekeninguittreksels m.b.t. subsidies aan de kringen, 1868-1875. 2 stukken.
- 6.1.2. Kwitanties met briefwisseling m.b.t. de subsidies aan de kringen, 1926-1935. 1 omslag.
- 6.2. Nut en Vermaak**
- 6.2.1. Uittreksels uit de minuten neergelegd bij de griffie van de rechtbank van oorlogsschade te Gent, 1923. 1 stuk.
- 6.2.2. Jaarverslag van de activiteiten van Nut en Vermaak, 1924/1925 en 1925/1926. 2 stukken.
- 6.3. Werken en Leeren**
- 6.3.1. Briefwisseling tussen de Société Callier en Werken en Leeren, 1916-1948. 1 omslag.
- 6.3.2. Jaarverslag van de activiteiten van de afdelingen van Werken en Leeren, 1925. 1 stuk.
- 6.4. Vrijheidsliefde**
- 6.4.1. Briefwisseling tussen de Société Callier en Vrijheidsliefde, 1913-1964. 1 omslag.
- 6.4.2. Balansen, 1914-1916. 4 stukken.
- 6.4.3. Bouwplannen e.a. stukken m.b.t. de verbouwingswerken aan het lokaal van Vrijheidsliefde, 1945-1946. 1 omslag.

- 6.5. Geluk in 't Werk**
- 6.5.1. Statuten en reglementen**
- 6.5.1.1. Algemeen reglement van de Koninklijke Laurentkring Geluk in 't Werk, 10.6.1934. 1 stuk.
- 6.5.2. Stukken m.b.t. de bestuurswerking**
- 6.5.2.1. Dossier inzake de omstreden benoeming van Luc Vande Putte tot voorzitter, 1933-1934. 1 omslag.
- 6.5.2.2. Nota over de historiek en actuele situatie van Geluk in 't Werk, 4.2.1935. 1 stuk.
- 6.5.3. Briefwisseling**
- 6.5.3.1. 1915-1971. 1 omslag.
- 6.5.3.2. 1946-1953. 1 omslag.
- 6.5.4. Stukken m.b.t. de ledenadministratie**
- 6.5.4.1. Ledenlijst, [1952]. 1 stuk.
- 6.5.5. Stukken m.b.t. activiteiten**
- 6.5.5.1. Programma van de herdenkingsplechtigheid ter ere van François Laurents vijftigste overlijdensdatum, 10.10.1937. 1 stuk.
- 6.5.6. Algemene financiële stukken**
- 6.5.6.1. Kasverslagen, 1930, 1932, 1933. 1 omslag.
- 6.5.7. Stukken m.b.t. de naoorlogse heropbouw van de lokalen en het aansluitende financiële geschil met de Société Callier**
- 6.5.7.1. Dossier inzake de leveranciers en schuldeisers, 1944-1955. 2 pakken.
- 6.5.7.2. Facturen m.b.t. de naoorlogse heropbouw, 1945-1948. 1 pak.
- Kasboek van de verbouwingswerken, 1945-1948.
Zie nr. 4.4.
- 6.5.7.3. Dossier inzake de oorlogsschade, 1949-1955. 1 omslag.

6.5.7.4. Dossier inzake het financiële geschil tussen de Société Callier en Geluk in 't Werk, 1951-1954. 1 pak.

6.5.8. Stukken m.b.t. de uitbating van de lokalen

6.5.8.1. Dossier inzake de aankoop en overdracht van de lokalen van Geluk in 't Werk, [1886]-1921. 1 omslag.

6.5.8.2. Stukken m.b.t. de inhuldiging van de nieuwe lokalen, oktober 1935. 2 stukken.

6.5.9. Tijdschrift

6.5.9.1. *Geluk in 't Werk*, 1933-1934. 1 omslag.

6.6. Les Maisons Libérales SA

6.6.1. Statuten, 18.10.1912. 1 stuk.

----- Kasboek, 1940-1948.
Zie nr. 4.4.

6.6.2. Uittreksel van de rekeningen van de Société Callier m.b.t. Les Maisons Libérales, 1940-1946. 1 stuk.

7. DOCUMENTATIE

7.1. Persknipsels, s.d. 3 stukken.

7.2. "Verslag over de werkingen en den toestand der Algemeene Spaar- en lijfrentkas", 1888. 2 stukken (N, F).

8. FOTOKOPIEËN UIT DE VLIEGENDE BLADEN

De collectie Vliegende Bladen van de Universiteit Gent bevat verschillende stukken m.b.t. de Société Callier. Deze zijn op het Liberaal Archief consulteerbaar in gefotokopieerde vorm.

8.1. Statuten en reglementen

8.1.1. "Projet de règlement pour la Société Callier", 1868. 1 stuk.

8.2. Stukken m.b.t. de bestuurswerking

8.2.1. Nota over de doelstellingen en de werking van de Société Callier, [c.1868]. 1 stuk.

- 8.2.2. Verslag over de werking van de Société Callier, 1869. 1 stuk.
- 8.2.3. “Rapport sur la Société Callier. Appel aux libéraux pour la formation de sociétés ouvrières”, 1870. 1 stuk.
- 8.2.4. Open brief over de werking van de Société Callier, 14.11.1872. 1 stuk.
- 8.2.5. “Rapport sur les travaux de la Société Callier et des Sociétés Laurent pendant l’année 1894.” 1 stuk.
- 8.2.6. Uitnodigingen voor de bestuursvergaderingen, 1868-1880. 1 omslag.
Telkens wordt ook een korte inhoud van de te bespreken onderwerpen vermeld.
- 8.3. Briefwisseling**
- 8.3.1. 1868-1890. 1 omslag.
- 8.4. Stukken m.b.t. de ledenadministratie**
- 8.4.1. Kwitanties van de lidgelden, 1873-1905. 1 omslag.
- 8.5. Stukken m.b.t. activiteiten**
- 8.5.1. Stukken m.b.t. “spaarfeesten”, 1870-1873. 1 omslag.
- 8.5.2. Uitnodiging voor het feest ter gelegenheid van de vijftiende verjaardag van de Société Callier, 20.5.1883. 1 stuk.
- 8.5.3. Menukaart van een Liefdadigheidsbal, 7.4.1894. 1 stuk.
- 8.6. Financiële stukken**
- 8.6.1. Jaarrekening, 1878. 1 stuk.
- 8.7. Publicaties**
- 8.7.1. “Projet de Société pour la moralisation des classes laborieuses par l’épargne” opgesteld door Albert Callier, 1867. 1 stuk.
- 8.7.2. “Appel à la bourgeoisie! L’oeuvre des sociétés ouvrières fondées par F. Laurent. Oproep tot de burgerij! De werkersgenootschappen gesticht door F. Laurent”, 1894. 1 stuk.
- 8.7.3. “Caisse de retraite sous la garantie de l’état”, 1885. 1 stuk.
Brochure verkocht ten voordele van de Société Callier.

8.7.4. “Verslag van de werkingen en van den toestand der Algemene Spaar- en Lijfrente-kas onder de waarborg van den staat”, 1867. 1 stuk.

8.8. Documentatie

8.8.1. Persknipsels, 1867-1868. 1 omslag.